

El treball de Salvador deriva cap a l'anàlisi de la prosa de to memoria-
lístic que està, si cap, més pròxima a la poètica. Això es deu a diverses
raons: la consciència del prosista arrecerat en el "jo", l'autobiografisme que
se'n deriva, la fraseologia col·loquial de veïnatge estret amb Bernat i Val-
doví, la hipèrbole exclamativa tan sovintejada en tots els terrenys expres-
sius de l'autor, fins i tot els finals anticlimàtics d'alguns escrits.

Però si hi ha un punt on destaca l'escriptura estellesiana, i que Salvador
ha seguit d'una manera ben encertada, és la qualitat de la metàfora com a
tret determinant de l'autor. La metàfora d'Estellés va des del patetisme més
cruel, referit a aspectes com ara la mort, fins a un toc sarcàstic, com mostra
un fragment citat a l'epíleg: "Disculpeu-me, vull dir, pel fet de continuar
viu, amb tantes matadures." (PB: 27).

A més, aquesta aportació crítica sobre la prosa de l'escriptor de Burjas-
sot té un mèrit inqüestionable: la valoració crítica. Salvador no s'està de
posar el dit a la nafra i esmentar els inconvenients d'alguns textos de
l'escriptor. Llevat d'alguns escrits esporàdics, pocs havien advertit dels
errors en què va incórrer Estellés amb les seves proses –potser *El coixinet*
seria el més representatiu– sense que això serveixi perquè el crític menys-
tingui la qualitat de l'escriptor. És més, la conclusió o "coda" que inclou
Vicent Salvador és tota una invitació a la reflexió. Fent un paral·lisme
amb els homes que van signar les normes del 32, refereix la necessitat que
l'Estellés, com aquells, sigui considerat com a model dins d'una societat –la
valenciana– que tendeix a degradar la llengua en funció d'uns interessos
foscos.

Adolf Piquer (Salamanca)

Damià Pons i Pons:

Entre l'afirmació individualista i la desfeta col·lectiva.

Escriptors i idees a la Mallorca del primer terç del segle XX.

Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2003 (Biblioteca

Miquel dels Sants Oliver; 17), ISBN 84-8415-405-X, 239 pàgs.

Damià Pons (Campanet, 1950) és una figura reconeguda en els cercles
culturals illencs: professor de literatura catalana; poeta amb tres llibres
publicats; autor d'innombrables articles sobre història literària apareguts en
revistes com ara *Lluc*, *Latitud 39*, *El Mirall*, *Serra d'Or*, etc.; promotor i
dinamitzador cultural; orador amb conferències rellevants i apassionades; i

polític, polític absolutament compromés amb la llengua i la cultura catalanes de Mallorca, ha estat fins i tot Conseller d'Educació i Cultura del Govern balear (1999–2003).

Treballador incansable en l'àmbit de la recerca de la història literària i cultural insular, Pons és autor de treballs d'investigació de gran qualitat, com el magnífic *Ideologia i cultura a la Mallorca d'entre els dos segles (1886–1905)* (Palma: Muntaner, 1998); i d'altres més modestos, com ara *El diari "La Almudaina" en l'època de Miquel de S. Oliver* (s.l.: Di7 Edicions, 1998).

Al seu darrer volum, publicat sota el títol apocalíptic *Entre l'afirmació individualista i la desfeta col·lectiva. Escriptors i idees a la Mallorca del primer terç del segle XX*, l'autor aplega quinze articles ja apareguts en altres indrets (revistes com *Lluc*, *Mayurca*, *Randa*, etc.), textos no gaire fàcils d'aconseguir, sobretot per als lectors continentals, ja que bona part d'aquestes publicacions periòdiques insulars no creuen fàcilment la mar.

L'estudiós delimita l'espai d'investigació a la Mallorca d'entre la darrera dècada del segle XIX i finals dels anys 30 del segle XX, i analitza qüestions fonamentals per a la història cultural illenca com el primer viatge de Santiago Rusiñol a l'illa, la presència d'Ibsen, les repercussions de l'afer Dreyfus en el món cultural insular, i aspectes concrets de l'obra i l'ideari d'intel·lectuals mallorquins com ara Gabriel Alomar, Jacob Sureda, Llorenç Riber, Bartomeu Rosselló-Pòrcel o Miquel Costa i Llobera, entre d'altres. Pons hi perfila una història cultural i ideològica de Mallorca molt homogènia, "plantejada com un conjunt amb sentit per ell mateix, però perfectament encaixat dins el marc general de la cultura catalana i, per extensió, de l'uropeu" (Joaquim Molas, al "Pròleg", pàg. 7).

De tots els articles, el primer, el més extens, "El Modernisme a Mallorca" (pp. 11–39), m'ha semblat indubtablement el més interessant, i sobretot innovador, de tots els que conformen el volum. Pons hi planteja diverses hipòtesis sobre el Modernisme mallorquí, massa sovint negat, o almenys silenciats. L'autor critica la manca de qüestionament de molts estudiosos que s'han basat en velles interpretacions bibliogràfiques heretades, és a dir, els "estudiosos" han acceptat com a bons molts arguments sense anar ells mateixos a les fonts per comprovar-los, la qual cosa ha generat confusió i greus errors històrics i literaris.

Ben al contrari, Pons acudeix a les fonts bibliogràfiques essencials de l'època, i per això per les seues mans varen passar milers de planes de la premsa mallorquina i catalana d'aquell temps. A partir d'aquests documents, fa una ferma reivindicació del Modernisme a Mallorca, –estretament vinculat al de Catalunya–; en perfila els contorns fonamentals, estudia

les seues característiques, analitza les aportacions d'intel·lectuals com ara Miquel dels Sants Oliver, Gabriel Alomar o Joan Torrendell, i la seua tasca creativa (literària i periodística). També estudia la funció de diverses publicacions periòdiques de relleu (*L'Almudaina*, *La Roqueta*, *La Veu de Mallorca*, etc.), en el que fou un projecte global de modernització social, polític i cultural de Mallorca:

Els escriptors modernistes mallorquins formularen, i també intentaren dur a la pràctica, una alternativa de modernització global de la societat illenca, basada en el nacionalisme regeneracionista i en la renovació cultural. Resolts a forjar una nova Mallorca, organitzaren una estratègia d'acció que aspirava a oferir propostes de dinamització a la totalitat dels sectors de l'illa, especialment a la cultura i la política. Era una estratègia d'acció plenament meditada i responia a un plantejament determinat de la seua tasca d'intel·lectuals. (p. 23)

Sens dubte al lector i la lectora alemanys els sobtarà que tanta recerca i rigor no vagin acompanyats de nombroses notes a peu de pàgina i d'un ric aparell bibliogràfic crític: hi ha referències en alguns articles, però sovint no ens basten. A la “Nota de l'autor” (pàgs. 237–238) Pons ens enumera detalladament les referències de la procedència dels textos; hi percebem que molts han estat publicats en revistes que combinen la divulgació amb la recerca filològica i històrica, la qual cosa sol implicar la manca de notes i indicacions bibliogràfiques. No obstant això, penso que la inclusió d'una llista de bibliografia crítica a nivell col·lectiu –de tots els articles conjuntament– hagués estat molt enriquidora, i hagués col·laborat a cohesionar els diversos treballs que hi apareixen.

Entre l'afirmació individualista i la desfeta col·lectiva va obtenir el “Premi Serra d'Or” d'assaig de l'any 2003.

Pilar Arnau i Segarra (Palma / Lübeck)